הרב אוריאל עיטם / ירוחם

המגילה והברית

א. פתיחת המגילה וברית ערבות מואב

מגילת רות פותחת במעבר מחיים למוות, וחותמת בצמיחתם המחודשת של החיים. פותחת בחורבנה של משפחה, וחותמת בבניינה המחודש. פותחת במותו של איש ששמו אלימלך, וחותמת בלידתו של דוד מלך ישראל. מהו סוד המוות והחיים שבמגילה? מהו מפתח הכיליון וההמשכיות?

לעניות דעתי, מפתח חשוב להבנת המגילה מצוי בפרקי הברית שבספר דברים בכלל (פרקים כ"ח-ל') ובפרק כ"ט בפרט. החיים והמוות בעם ישראל קשורים בבריתו עם הקב"ה, כדברי התורה בחתימת הברית: "הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ" (דברים ל', יט). ברכות וקללות הברית מופיעות באריכות בספר דברים פרק כ"ח (שהוא הפרק השני באורכו בתורה), ושני הפרקים הבאים לאחר מכן משלימים את עניינה של הברית. נתבונן בחלק מהנאמר בפרקים אלו.

בפרק כ"ט (ט-כ) כותבת התורה:

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי ה' אֱלוֹהֵיכֶם, רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ, מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ: לְעָבְרְךָ בִּבְרִית ה' אֱלוֹהֶיךָ וּבְאָלָתוֹ אֲשֶׁר ה' אֱלוֹהֶיךָ כֹּרֵת עִמְּךָ הַיּוֹם: לְמַעַן הָקִים אֹתְךָ הַיּוֹם לוֹ לְעָם וְהוּא יִהְיֶה לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם אָנֹכִי כֹּרֵת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאָלָה הַזֹּאת: כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלוֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם: כִּי אַתֶּם יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר יָשַׁבְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאֵת אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם: וַתִּרְאוּ אֶת שִׁקּוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלֻּלֵיהֶם, עֵץ וָאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם ה' אֱלוֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם, פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: וְהָיָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה לִי כִּי בִּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה אֶת הַצְּמֵאָה: לֹא יֹאבֶה ה' סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף ה' וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה ה' אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם: וְהִבְדִּילוֹ ה' לְרָעָה מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אָלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה.

מה מטרתה של חתימה זו לברית? השאלה מתחדדת לאור תוכנה של החתימה: כיצד תביא שמיעת האלה המפורטת והקשה למחשבה "שָׁלוֹם יִהְיֶה לִּי כִּי בִּשְׁרִירוּת לִבִּי אֵלֵךְ"? איך תתבטל מחשבה זו על-ידי האיום הנוסף שבאותה תוכחה - "כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף ה' וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה", במקום שבו כל איומי התוכחה עצמה לא הועילו בראשונה?

התשובה לשאלות אלו תתברר מתוך הבנת הקשר שבין שני חלקי החתימה. חלקה הראשון של החתימה מחדד את העובדה שהברית נכרתת עם כלל ישראל, עם האומה כולה, ועל כן גם ההשגחה והגמול הנובעים מהברית חלים קודם כל על הציבור[1]. דווקא בשל כך נוצרת לכאורה אפשרות ליחידים לנצל באופן ציני את שייכותם לעם לתועלתם הפרטית, באופנים שונים.

שתי אפשרויות מרכזיות של קשר פגום בין היחיד לאומה עומדות על הפרק. הראשונה שבהן מפורשת בפסוקים שנזכרו לעיל. ידיעתו של החוטא כי היחידים נידונים במסגרת הכלל, יכולה להעלות בדעתו את הרעיון לנצל זאת, ולחטוא דווקא כשעם ישראל נמצא במצב רוחני תקין או טוב. הברכה שלה יזכה ישראל מכוח הברית תחול גם על החוטא, שדווקא בחסות מצבו היציב של עם ישראל מרגיש בטוח לחטוא ולהמשיך לזכות בברכת ה' בתוך ישראל. מפני מציאות כזו מזהיר הקב"ה ואומר, כי על אף אופייה הלאומי של ההשגחה, ייענשו במצב כזה באופן ממוקד חלקים מעם ישראל ("אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט"), לצד זה שהציבור בכללו יזכה בברכת ה'[2].

האפשרות השנייה, ההפוכה, מתרחשת במצב ההפוך - כשהעם מצוי במצוקה בטחונית או כלכלית בשל חולשתו בעמידתו בברית. גם כאן עומדת האפשרות, בייחוד לאדם בעל אמצעים, להתנתק מהציבור אל מקום אחר ולא לשאת במחיריה של הברית. להיות איתם בעת ברכתם ולנוטשם בעת צרתם.

זוהי משמעות מעשהו של אלימלך. קשה להימלט מהמסקנה שאלימלך עוזב את הארץ מבחירה ולא מכורח. הרעב המדובר אינו מחייב יציאה לגלות, והמואבים אינם יכולים לשמש כתובת ומשענת לעתות מצוקה, כפי שיתבאר מייד.

קשה לראות ברעב של אותו הדור רעב שאינו מאפשר כלל לשהות בארץ ישראל ומחייב גלות, שהרי שאר העם נותר בארץ, כפי ששומעת לאחר מכן נעמי: "כִּי שָׁמְעָה בִּשְׂדֵה מוֹאָב כִּי פָקַד ה' אֶת עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם" (א',ו). מפסוק זה ברור שעל-אף המשבר, נשאר עמו של הקב"ה בארצו עד שפקדו א-לוהיו בלחם. משפחת אלימלך היא שהייתה חריגה

1 ועיין באברבנאל, ויקרא פרק כ"ו ד"ה התשובה הז'.

2 עיין באבן עזרא-דברים כ"ט, יח ובעקידת-יצחק סוף השער התשעים ותשע. וראה גם 'שיחות הרצי"ה' דברים, עמ' 454.

בעזיבתה. גם המייתה של כל העיר בעת חזרתה של נעמי (א', יט) מלמדת כי ישראל נשארו בארצם על אף קושי הרעב, אם בגלל קשרם לאומה ולארצה ואם בשל חוסר אמצעים לקום ולחיות בארץ מואב ללא עזרה.

קשה גם לראות בהליכה למואב צעד שמביא מחרפת רעב לרווחה. אין דרכם של המואבים לקדם בלחם ומים את הזרים העוברים בארצם (ראה דברים כ"ג, ד-ה). אלימלך ההולך למואב היה ודאי בעל אמצעים ונכסים, ומכוחם דימה הוא לחיות בארץ מואב. אם כן, אלימלך ההולך למואב אינו הולך על מנת למצוא אמצעי מחיה, אלא על מנת להגן על אמצעי המחיה שלו מלהתמעט בארץ ישראל בתוך עמו הנזקק. בהליכתו הציל עצמו אלימלך מהצורך להושיט עזרה לאחיו.

כבר לימדונו כזאת חז"ל: "אלימלך היה מגדולי המדינה ומפרנסי הדור. וכשבאו שני רעבון אמר, עכשיו כל ישראל מסבבין פתחי, זה בקופתו וזה בקופתו - עמד וברח לו מפניהם" (רות רבה א', ד). בהיות ישראל בשלווה, מצא אלימלך ביתר קלות את היכולת להיות פרנס וגם לדאוג לנכסיו. בשעת מצוקה עומד אלימלך בצומת הכרעה בין הדאגה לנכסיו לבין פרנסותו על הדור, מעין הכרעה בין שתי זהויות שחיו עד עתה בשלום בתוכו זו לצד זו. הוא יודע שלא יוכל להיות בתוך עמו ולקפוץ את ידו, ומעדיף לברוח מההתמודדות ולהיאטם. הליכת אלימלך לשדה מואב היא הליכה בשבילים שסללו המואבים כשלא קידמו את ישראל בלחם ומים. אלימלך כמובן אינו זוכר כי מבחינות רבות, שפע הברכה שבידו עתה בא לו מכוח השתייכותו עד עתה לכלל ישראל, ומכוח היכללותו בברכתם.

מובן שעם הניתוק ממצוקותיהם הכלכליות של הסובבים אותו, נוצר גם ניתוק רוחני:

> שאלימלך שופט היה בשופטים, והוא איש זרוע, ואנשים רבים תחת ידו, והיה רואה הצרה והרעב ולא היה מזהיר לחטאים לשוב מרשעם. ושב ללכת בנפשו מבית לחם לגור בשדה מואב, להחיות נפשו ברעב ונפש אשתו ברעב ונפש בניו... ולא טרח עצמו בעסקי הצבור כמו שהוא אדם חשוב ויאמינו לדברו להשיבם מרעתם ולהזהירם שישובו בתשובה. (תנחומא שמיני ט')

דווקא בעתות מצוקה, גדול משקלם של גדולי הדור ופרנסיו, והיעדרם מחריף את קשיי העם.

גם בפסוקים האחרונים בפרק ל', המסיימים את חטיבת הברית כולה, נרמזים אירועי פתיחת המגילה:

> רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע: אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלוֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו

וּמִשְׁפָּטָיו, וְחֻיֵּיתָ וְרָבִיתָ וּבֵרַכְךָ ה' אֱלוֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וְאִם יִפְנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחָוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם: הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן, לֹא תַאֲרִיכֻן יָמִים עַל הָאֲדָמָה **אֲשֶׁר אַתָּה** **עֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן** לָבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים **לְמַעַן** **תִּחְיֶה אַתָּה** וְזַרְעֶךָ: לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלוֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם. (דברים ל', טו-כ)

התורה מזכירה כאן את חטא העבודה הזרה, שהיא הניגוד הגמור ביותר לברית, ואומרת כי ההליכה אחר העבודה הזרה תוביל לביטול מעבר הירדן אל ארץ ישראל. לא מצאנו רמז לכך שאלימלך עבד עבודה זרה. אין סימן לכך שאלימלך המיר את א-לוהיו או התנתק מכל מצוותיו[3]. דווקא התוצאה שבה מאיים הקב"ה על מפירי הברית - אובדנם מהארץ שממערב לירדן - נעשית על ידי אלימלך מבחירתו. אלימלך עצמו עובר את הירדן בכיוון המנוגד לדרך שבה הביא הקב"ה את ישראל ממצרים, ובכך מתנתק מהארץ. עלינו להבין את המשוואה שקובע הפסוק כתקפה גם בכיוון ההפוך: אם עזיבת הקב"ה מובילה לביטול מעבר הירדן, הרי שחזרה אל עבר הירדן היא כעזיבת הקב"ה. בפס' יט באה ההבטחה המותנית - "וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה **אַתָּה וְזַרְעֶךָ**". אלימלך לכאורה בוחר בחיים אך לאמיתו של דבר בוחר במוות, וכנגד ברכת "לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ", גם זרעו כלה[4].

גם את היסוד הזה מצאנו בדברי חז"ל:

> תנו רבנן: אין יוצאין מארץ לחו"ל אלא אם כן עמדו סאתים בסלע. אמר רבי שמעון: אימתי? בזמן שאינו מוצא ליקח, אבל בזמן שמוצא ליקח - אפילו עמדה סאה בסלע, לא יצא. וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר: אלימלך, מחלון וכליון - גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו, ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ, שנאמר "ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי" - מאי "הזאת נעמי"? אמר רבי יצחק: אמרו - חזיתם נעמי שיצאת מארץ לחו"ל, מה עלתה לה. (ב"ב צא ע"א)

אם כן, שני המרכיבים המרכזיים שמובילים להכחדת משפחת אלימלך בראשית המגילה, טמונים בפרשת הברית שבספר דברים.

---

3 כדגשו של הרמב"ם בהלכות תשובה ג', יא, המובאים להלן בפרק ב': "הפורש מדרכי צבור, ואף על פי שלא עבר עבירות אלא נבדל מעדת ישראל...".

4 ביטוי זה - "אתה וזרעך" - מופיע בתורה רק עוד פעם אחת, בפרשת המילה של אברהם. ברית המילה היא המבטיחה לאברהם את הזרע (עם ישראל) ואת הארץ, אותם נוטש אלימלך.

המגילה והברית / הרב אוריאל עיטם

מפרק כ"ט בספר דברים עולה חומרת התנתקותו של האדם מעמו כדי לדאוג לגורלו הפרטי, ומפרק ל' עולה חומרת ההתנתקות מהארץ. על שתיהן אורב עונש הכיליון. במציאות הבריאה של עם ישראל, כשאומה שוכנת בארצה, הניתוק מהעם והניתוק מהארץ הם שני צדי מטבע אחת, אותה ממיר אלימלך כדי להגן על מטבעותיו שלו.

העונש מנוסח בפרשה זו בסגנון מיוחד - "וּמָחָה ה' אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם", סגנון שנזכר במקומות אחרים בתורה ביחס למבול ולעמלק, ולא בניסוח הרווח יותר של "מעל הארץ" או "מעל האדמה"[5]. בדרך כלל מרחפת מעל מפירי הברית סכנת גלות "מעל הארץ" שנתן לנו הקב"ה - כלומר, מארץ ישראל. אך כנגד העוזבים מבחירתם את הארץ שנתן הקב"ה, עומדת התראה מקיפה יותר - "מתחת השמיים", הרודפת אחר משפחת אלימלך במואב וחלה בהם.

לא מקרה הוא כי דווקא בפרשה זו מצוי המפתח להבנת פתיחת המגילה. המעבר מארץ ישראל לשדי מואב, הפותח את המגילה, מהופך בכיוונו למעבר מערבות מואב אל ארץ ישראל, ומפר את הברית שנכרתה על סף מעבר זה.

המגילה בפתיחתה רומזת לנו על קשריה לחתימת הברית. ארבעת המרכיבים החלקיים של עם ישראל - "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט" - שנזכרו באזהרה, רמוזים בפסוק הראשון במגילה:

וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ, וַיֵּלֶךְ **אִישׁ** (=איש) **מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה** (=שבט) לָגוּר בִּשְׂדֵי מוֹאָב, הוּא **וְאִשְׁתּוֹ** (=אישה) **וּשְׁנֵי בָנָיו** (=משפחה). (א', א)

ב. "ויהי בימי שפוט השופטים"

כותרתה של המגילה, "ויהי בימי שפוט השופטים", מאפשרת לנו להבין מדוע ההתמודדות שבמגילה נוגעת במיוחד למציאות של דור השופטים, ומה מוסיפה לנו הזווית של המגילה על הזווית של ספר שופטים.

נפתח בהיבט הניתוק מהעם, שעלה מפרק כ"ט בדברים. ספר שופטים כולו מספר על גורלו המיטלטל של עמ"י עקב עלייתו וירידתו הרוחניים. הספר מראה שוב ושוב את התלות הקבועה שבין מצבו הרוחני של העם לבין מצבו המדיני והכלכלי בארצו, תלות שיסודותיה נקבעו בברית. גם סופה של תקופה זו, בקשתו של העם למלך, מבליטה את המאפיין המרכזי של הספר, שכן יש בה ניסיון של העם להיחלץ מתלות זו שמקורה בברית.

נראה כי ספר שופטים שבספרי הנבואה מבטא את התופעה במשמעותה הכלל-ישראלית, ואילו מגילת רות שבספרי הכתובים עוסקת ביחסו של הפרט אל התופעות הציבוריות.

5 ראה, לדוגמא, דברים ד', כו; כ"ח, כא; סג; ובעוד מקומות רבים.

מגילת רות מספרת על נסיונם הפרטי של אלימלך ומשפחתו להיחלץ מהעם ובכך להיחלץ ממצוקותיו. ידועים דברי הרמב"ם על הפורש מדרכי הציבור: "הפורש מדרכי צִבור, ואף על פי שלא עבר עבירות אלא נבדל מעדת ישראל, ואינו עושה מצוֹת בכללן ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ וכאילו אינו מהן - אין לו חלק לעולם הבא" (הל' תשובה ג', יא). על רקע דברי הרמב"ם - "ולא מתענה בתעניתן" - נזכיר כי עיקר מסכת תענית עוסק ברעב הבא עקב עצירת גשמים או אסונות חקלאיים. העזיבה בעת הרעב מחליפה את השותפות בתעניתם של ישראל.

עתה נתבונן בהיבט של הניתוק מהארץ, שעלה מפרק ל' בדברים. כפי שראינו, פרשת הברית מופיעה במשוואה מהופכת במגילת רות, על פיה עזיבת הארץ היא ניתוק מהקב"ה. ואכן, בפרשיות הברית שבתורה מובילה עזיבת הקב"ה לשרשרת צרות בטחוניות או כלכליות, שאחריתן ויעדן גלות. הדבר בולט בפרשת "כי תוליד בנים", בפרשת "והיה אם שמוע", בחתימת ברית ערבות מואב ובמקומות נוספים. אולם הפורענויות הבאות בספר שופטים - עניינן להעניש ולעורר לתשובה, ולא להוביל את ישראל לגלות. העונש המרכזי בספר שופטים הוא צרות שיביאו הגויים על ישראל דווקא בהיותם על אדמתם, מבלי שיגלו אותם מארצם. כך עולה משרשרת המאורעות שבספר, וכך גם מפורש בראשית הספר, בפסוקים המתארים את עקרון ההשגחה העומד ביסודו:

> וַיַּעַל מַלְאַךְ ה' מִן הַגִּלְגָּל אֶל הַבֹּכִים, וַיֹּאמֶר - אַעֲלֶה אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וָאָבִיא אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם וָאֹמַר לֹא אָפֵר בְּרִיתִי אִתְּכֶם לְעוֹלָם: וְאַתֶּם לֹא תִכְרְתוּ בְרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת, מִזְבְּחוֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּן, וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקֹלִי - מַה זֹּאת עָשִׂיתֶם: וְגַם אָמַרְתִּי לֹא אֲגָרֵשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְצִדִּים וֵאלֹהֵיהֶם יִהְיוּ לָכֶם לְמוֹקֵשׁ. (שופטים ב', א-ג)

דווקא בהנהגה א-לוהית זו, עזיבת אלימלך את הארץ אינה עונש א-לוהי כבפרשת "והיה אם שמוע", כי אם חטא אנושי שמשמעותו ניתוק מהקב"ה.

ג. הכיליון וההמשכיות

אלימלך סבור שהתנתקותו משאר עמו בעת מצוקתם תבסס את חיי משפחתו המצומצמת. כדי לבחון זאת, יש להתבונן במימדים הקושרים את החיים אל מעבר ל"יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה" (תהילים צ', י).

הקשר לאומה והמושרשות בקרקע הם צינורות יסודיים בחיבורו של האדם למרחב שמעבר לשנות חייו המצומצמות. במיוחד בעם הנצח, נצח ישראל, יש בהם מן החיבור אל הנצח. משני צינורות אלו מתנתק אלימלך.

בניתוק מהאומה ומהקרקע, תלויה המשכיותו של אלימלך בצינור הבסיסי ביותר של המשכיות האדם - בבניו. ברור שעצם המגורים בצלה של אומה אחרת ותרבות נכרית, כששאר בני עמו אינם לצדו, מזמנת את סכנת ההתבוללות, המתממשת בלקיחת הנשים הנכריות.

הניתוק האופקי משאר העם מהווה בעצם ניתוק אנכי של אלימלך מאבותיו, שילדוהו לעם זה ונתנו לו שם זה. מתוך שהוא אינו ממשיך את אבותיו, גם בניו אינם ממשיכים אותו. רמוזים הדברים בדברי חז"ל: "אמר רב חנן בר רבא, אמר רב: אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי - כולן בני נחשון בן עמינדב הן. מאי קא משמע לן? שאפילו מי שיש לו זכות אבות, אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ" (ב"ב צא ע"א)[6].

החזות הזמנית של הניתוק מישראל, שעתיד לחלוף לכאורה כשיסתיים הרעב, הופכת לעובדה של קבע בנשיאת הנשים הנכריות. אובדן המשכיות הזהות, בלקיחת הנשים הנכריות, מתממשת לאובדן ההמשכיות בכלל במותם של הבנים ללא זרע. המתנתק מבני עמו כלה, והדבק בהם שורד.

השלב הראשון של הריפוי - העניות

השלב הראשון של הפיתרון לבעיית ניתוק משפחת אלימלך מישראל מופיע בפרק ב' של המגילה, ובנוי על מצוות מתנות העניים.

נעמי ורות צריכות לעבור כעת את הרעב שעבר עם ישראל קודם לכן. במקום שיהיה אלימלך בין בעלי האמצעים הדואגים לאחיהם העניים, צריכה נעמי, ששרדה מביתו, להיות ענייה מרודה ולהזדקק למתנות העניים. היא רעבה ללחם בשעה שלכל ישראל יש מזון, כשם שלמשפחת אלימלך היו אמצעי מחיה בשעה שכל ישראל היו ברעב. במבט ראשון נוכל לומר שהקב"ה מנהיגם במידה כנגד מידה בכך שהוא מביא עליהם את העניות, אולם לאמיתו של דבר, בניגוד לאלימלך, שהעלים עיניו ממצוקות בני עמו, עם ישראל אינו מתעלם ממצוקת משפחתו ומסייע לה בעת עניותה. בזכות מידת החסד של רות, זוכה נעמי שלא להידון בדין, במידה כנגד מידה, אלא בחסד.

תורת ישראל - תורת חיים היא, המדריכה גם את מצבי העוני ואת עתות הרעב. ההיכללות בישראל - בניגוד לדאגה הצרה של האדם לעצמו - היא יסוד הפיתרון בעת הרעב. גם לעני יש שדה בישראל; הפאה שמשאיר הישראלי היא בבחינת שדהו של העני[7], וכן

6 יש קשר עמוק בין יחסי ההמשכיות שבין הורים וילדים לבין החיים בארץ ישראל באריכות ימים. כבר בעשרת הדיברות נאמר "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלוֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ (שהיא כמובן אדמת ישראל)" (שמות כ', יב).

7 ראה 'עין איה' זרעים אותיות ב-ג.

גם מצוות הלקט והשכחה שבמגילה. הניגוד הגמור להיכללות זו בישראל הוא מעשה אלימלך. התנתקות המנהיגות מן הכלל מחלישה את הכלל כולו, בהיותה מקרינה אווירה של התרכזות אגוצנטרית לכל היחידים.

השלב השני של הריפוי - הייבום ובועז

בפרק ד' של המגילה מתרחש השלב השני של הפיתרון - תהליך הייבום המקים שם לביתו של אלימלך. בפרשת הייבום נאמר: "כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ, לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר, יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ: וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל" (דברים כ"ה, ה-ו). במגילה מתו שני האחים ולשניהם אין בן. המציאות הבסיסית של הכיליון, אם כן, קשה במגילתנו אף יותר מבפרשת הייבום שבתורה, ואובדן סיכוי ההמשכיות חריף יותר. מחלון וכליון מתים לאחר שנתקו שניהם מבית ישראל. יתירה מזאת; יותר מהיותם אחים, במגילה הם מהווים בנים, וכליונם הוא המשך כליונו של אלימלך, ששמו הולך ונמחה מתחת השמיים.

הסכמתו של בועז לגאול היא הזורעת את האור לבית אלימלך. אין הוא מחוייב בכך, שהרי יש גואל קודם לו, ובכל זאת - בחסדו הוא מוליך את התקווה אל מימושה. בועז עושה את שאינו מוטל עליו, בניגוד לאלימלך שברח מן המוטל עליו. בייבום נתבע האדם לבנות את בית אחיו, גם אם יש בכך מן ההקרבה ביחס לביתו שלו. גישתו של בועז מנוגדת לדאגה האישית המתבטאת בדברי הגואל הקרוב יותר, המסרב לבנות את בית אלימלך על מנת שלא ייפגע שדהו שלו ("לא אוכל לגאול פן אשחית את נחלתי").

במהלך זה ממשיכה ההנהגה שאינה מידה כנגד מידה. כנגד איבוד דרך החסד אצל אלימלך בתחילת המגילה, זוכה ביתו לקום על ידי חסד הייבום. בזכות רות ובועז, שאינם הולכים בדרכו של אלימלך, מוצא בית אלימלך את ישועתו.

המשפחה שהיוותה יחידת חיים העומדת בפני עצמה, שאפשרה לאלימלך להתנתק מעמו, הופכת לגורם מתקן ומקשר אצל בועז. ישועתו של בית אלימלך צומחת מכך שהמשפחה אינה מנותקת מהמעגל הבא אחריה - המשפחה הרחבה שלה משתייך בועז, שגם לה מעגלים סביבה - אנשי בית לחם ושבט יהודה, שגם לו מעגלים סביבו - שאר שבטי ישראל, המרכיבים יחד את האומה כולה. מתוך קרבתו של בועז אל אלימלך מחד ומתוך שייכותו לישראל מאידך, מוקם בייבום שם למשפחת אלימלך בתוך ישראל. בכך שבים ומתחברים איש, אישה, משפחה ושבט אל האומה כולה. השייכות לאומה אינה דבר שבמילים, כי אם דבר העובר דרך מעגלים-מעגלים של חיים שבין היחיד לאומתו.

בועז מצרף את גאולת השדה עם נשיאתה של רות: "וַיֹּאמֶר בֹּעַז - בְּיוֹם קָנוֹתְךָ הַשָּׂדֶה מִיַּד נָעֳמִי וּמֵאֵת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת הַמֵּת קָנִיתָה לְהָקִים שֵׁם הַמֵּת עַל נַחֲלָתוֹ" (ד', ה). במעשהו

מביא בועז לתיקונו של הניתוק הכפול של אלימלך - הניתוק מהעם והניתוק מהארץ. בכך נקשר השדה, שהוא המשכיותו של אלימלך בארץ, עם רות, שהיא המשכיותו של אלימלך בעם. גם בזמן הקניין עצמו, מגדיר כך בועז את מעשהו למול הזקנים ולעיני העם: "וְלֹא יִכָּרֵת שֵׁם הַמֵּת מֵעִם אֶחָיו (עַם ישראל) וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ (בארץ ישראל)" (ד', י)[8].

מדרש שמות

עתה נתבונן בשמות המופיעים במגילה[9], ובמיוחד בשמו של מחלון בעלה של רות. אחד המקורות המפורשים במקרא למדרשי שמות מצוי בדברי נעמי שבמגילה: "וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן - אַל תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי, קְרֶאןָ לִי מָרָא כִּי הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד: אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי ה', לָמָּה תִקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי וַה' עָנָה בִי וְשַׁדַּי הֵרַע לִי" (א', כ-כא). אכן, שמות בני המשפחה קשורים בקשר ישיר או ניגודי להתרחשויות העוברות עליה.

אלימלך מתכחש לשמו ופועל בהיפוך ממנו, בכך שהוא עוזב את מלכותו של ה' על עמו[10]. בכך סבר אלימלך שהוא נחלץ מחלות פורענותו של הקב"ה עליו, ואם כן הוא עוזב גם את מלכות ה' האישית שעליו. עקב כך מתהפך מצב משפחתו, היפוך המתבטא בבקשת נעמי להפך את שמה.

שמות בניו של אלימלך מבטאים את פירות מעשי אבותיהם, שהבנים אוחזים בהם ומעמיקים אותם בנושאם נשים נכריות. שמו של כליון מבטא את כליונו; בשם "מחלון", הנגזר מלשון 'מחייה', קושרת התורה את המגילה אל פרשת הברית שהיא מבוססת עליה, וכן גם אל פרשת הייבום. אזהרת "וְרִבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה ה' אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם" (דברים כ"ט, יט), שמופנית למי שמנסה לנתק גורלו מהעם, מתממשת ב**מחלון**[11] בנו של אלימלך, ההולך בדרכי אביו ומעמיק את התנתקותו מהעם בנשיאת נכרית לאשה, ומתוקנת מכח פרשת הייבום שבשורתה "וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל" (דברים כ"ה, ו).

8 כסיכום למהלך פרקי המגילה, נציין כי הקלקול שבמואביות ושני שלבי התיקון - מתנות העניים והייבום, מופיעים בסדר זה בפרשת 'כי תצא' שבספר דברים (המואבים: כ"ג, ד-ז; מתנות עניים: כ"ד, יט; פרשת הייבום: כ"ה, ה-י).

9 ראה גם רות רבה ב', ה. בשמותיהן של רות וערפה נדון לקראת סוף דברינו.

10 כפי שמופיע בסוף תקופת הרעב - "כי פקד ה' את עמו", ואין מלך בלא עם.

11 מדוע אין הוא נקרא 'מחיון' אלא מחלון? מניין נוספה האות למ"ד? ייתכן שהשם מחלון בא מצירוף המילים "מחה" ו"אלה", שמופיעים יחד בפסוק. לחילופין, ייתכן שהוא בא מהצירוף "מחה" ו"חלה", שכן המילה "חלה" משמשת גם היא לתיאור הפורענות בהמשך הפרשה: "וראו... ואת תחלואיה אשר חָלה ה' בה" (דברים כ"ט, כא).

ד. שני שלבי התיקון

מהו היחס בין שני שלבי התיקון, המתרחשים בפרקים ב' ו-ד', ומהי משמעותו של פרק ג' המצוי ביניהם?

פרק ב' פותר את בעיית **ההווה**, את מצוקות הקיום של נעמי ורות: נעמי ורות העניות מוצאות אמצעי מחיה בשדה. אולם על אף משאבי המחיה שמקבלים עתה שרידי בית אלימלך, נותרת על כנה העובדה שלבית אלימלך אין **עתיד**, כפי שהיטיבה לתאר נעמי באזני כלותיה.

בפרק ד', בו נגאלים רות וחלקת השדה, נבנה מחדש **עתיד** למשפחת אלימלך ע"י ייבום המהפך הווה חסר תקווה למציאות שיש לה עתיד. פרק ד', שפניו לעתיד, מגיע לשיא ביטויו בסיומו, בתיאור שרשרת **דורות** מבועז לדוד, ואף במעבר של **תקופות** - מתקופת השופטים, שבה פתח הספר, לתקופת המלוכה, אליה מכוונת חתימתו.

תנועה זו, מהווה לעתיד, הפוכה לתנועה שעשה אלימלך בראשית הספר. עזיבת ארץ ישראל למואב היא ניתוק מהשייכות לאומה, שהיא הקשר אל העתיד, לטובת דאגה להווה. ניתוק זה התבטא תוך דור בעזיבת הזהות היהודית ובנשיאת נשים נכריות, שיש בה גם מעבר ממצב של מעין גרות ישראלית במואב למצב של חיי קבע.

המגילה מדגישה את הפער שבין הקישור לעתיד לבין ההשתקעות בהווה גם על ציר המקום: הבית מציין את הקישור לעתיד, ואילו השדה מציין את ההווה. בתחילת הספר הולך אלימלך מ**בית** לחם, מוותר על ביתו והולך להיות גר **בשדה** שאין הוא בעליה - שהרי השדה שאליה הלך אלימלך אינה נחלתו כי אם שדי מואב, והוא אינו בן בית במואב כי אם גֵּר. פרק ב', המתקן את ההווה, מתרחש בשדה, ובפרק ד' - הבונה את העתיד - שבים אל הבית. החזרה אל הבית בולטת בברכה לה זוכה בועז:

> וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים - יִתֵּן ה' אֶת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל **בֵּיתֶךָ** כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת **בֵּית** יִשְׂרָאֵל, וַעֲשֵׂה חַיִל בְּאֶפְרָתָה וּקְרָא שֵׁם בְּבֵית לָחֶם: וִיהִי **בֵיתְךָ** כְּבֵית פֶּרֶץ אֲשֶׁר יָלְדָה תָּמָר לִיהוּדָה מִן הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן ה' לְךָ מִן הַנַּעֲרָה הַזֹּאת. (ד', יא-יב)

מה פשרו של פרק ג'? פרק ג' הוא פרק המעבר שבין פרקים ב' וד'. הוא הבונה את המעבר מהטיפול בהווה לבניית העתיד. פרק זה מתרחש בגורן, מקום שיש בו שני היבטים: מחד מצוי הגורן בשדה, ומאידך הוא דומה במבנהו לבית. בכך עומד פרק ג' בתווך בין פרק ב', שמרכזו בשדה, לבין פרק ד', המוביל אל הבית.

מהו מוקד ההתרחשות במעבר? מדוע אין מעבר ישיר מפרק ב' לפרק ד'? פרק ג' מתחיל בדאגתה של נעמי לרות: "וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ - בִּתִּי, הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ לָךְ מָנוֹחַ אֲשֶׁר יִיטַב

לָךְ" (ג, א). דאגה זו מתייחסת קודם כל לבדידותה האישית של רות. הסיטואציה שאליה שולחת נעמי את רות נועדה לעורר את בועז לשאתה לאשה. נעמי מכוונת אותה לעשות זאת גם בדרך בעייתית ויוצאת דופן, בתקווה שזו תביא לתוצאות מיידיות.

האם הגורן יהיה בבחינת שדה או בבחינת בית? האם הוא יפתור את בעייתה הפרטית של רות, את ההווה, או שמא ישקם גם את עתידו של בית אלימלך כולו ויקים לו שם?

יצר העריות שואב את האדם בצורה חזקה אל ההווה, ואמור היה להועיל לפתור את בעיותיה של רות; אך רות משנה את המגמה, ומבקשת את בועז לא כבעל אלא כגואל. במקום לפתור את מצוקתה שלה, מבקשת רות להקים שם לאלימלך ולנעמי ולמחלון בעלה הראשון.

שינוי מגמה זו יוצר שני קשיים. ראשית, אילו היה בועז נושאה לאישה - היה בא עליה בלילה זה. כיוון שרות ביקשה גאולה, הרי שצריך לקיים קודם את התהליך הנוגע לייבום, ולדחות את לקיחתה לאישה למחר. נדרשת כאן התמודדות עם יצר העריות, השואב את האדם בכוח גדול אל ההווה, אל הרגע הנוכחי, גם במחירים עתידיים גדולים. את ההתמודדות הזו מתארים חז"ל:

> אמר רבי יוסי: שלשה הן שבא יצרן לתקפן, ונזדרזו עליו כל אחד ואחד בשבועה... בועז מניין? שנאמר "חי ה' שכבי עד הבקר". ר' יהודה ור' חוניא; ר' יהודה אומר: כל אותו הלילה היה יצרו מקטרגו ואומר - את פנוי ומבקש אִשה והיא פנויה ומבקשת איש, עמוֹד ובועלה ותהיה לך לאִשה; ונשבע ליצרו ואמר חי ה' שאיני נוגע בה, ולאִשה אמר 'שכבי עד הבקר אם יגאלך טוב יגאל'. ור' חוניא אמר: כתיב 'גבר חכם בעוז [ואיש דעת מאמץ כח]' - גבר חכם בועז ואיש דעת מאמץ כח, שנזדרז על יצרו בשבועה. (רות רבה ו', ד)

הקושי השני בבקשת רות מבועז הוא שעצם אפשרות הקשר בין שניהם הופך להיות מוטל בספק, ותלוי ברצונו או באי-רצונו של הגואל השני הקודם לבועז. בזה מסכנת רות את עצם נישואיה לבועז, בשל בקשתה לגאול את בית אלימלך[12].

בהכרעתה זו של רות, על כל מחיריה ומשמעויותיה, עולים אנו מדאגה כשרה של האדם לעצמו, המתבטאת בליקוט בשדה בפרק ב' ובהצעת נעמי לרות בתחילת פרק ג', אל החסד הגדול שבדאגה לזולת גם תוך נטילת סיכון אישי. צועדים אנו בשביל העולה מן השדה אל הבית דרך הגורן, ועוברים מן ההתרכזות בהווה לבניית העתיד.

12 מדברי בועז עולה כי לפני רות עמדה אפשרות ממשית להינשא לאחד מן הבחורים, וגם על כך היא ויתרה בבואה אל בועז.

ה. רות, מואב ואלימלך

באופן מפליא, מהווה דמותה של רות את הניגוד הגמור לאלימלך:

א. אלימלך הולך לבית לחם מאינטרס אישי צר, לעומת רות שמקריבה ומשלמת מחיר אישי כבד בלכתה עם נעמי אל עמה.

ב. אלימלך מתנתק מאומתו, מארצו, ובעומק גם מא-לוהיו, כפי שראינו לעיל. רות מדגישה את שלושת המעגלים הללו בהחלטתה הנחושה ללכת עם נעמי. היא מצטרפת לעמה של נעמי - "עמך עמי", מצטרפת גם לא-לוהי העם - "וא-לוהיך א-לוהי"[13], וגם לארצו - "באשר תלכי אלך".

ג. אלימלך מאבד הכל בהליכתו למען עצמו, ורות בויתורה על עצמה זוכה בסוף גם לעצמה.

ד. אלימלך נשאב אל ההווה, ואילו רות חותרת אל העתיד.

ה. אלימלך הישראלי מאמץ את דרכם של המואבים בהליכתו אליהם. רות המואביה מאמצת את תכונת חסדם של ישראל, ירושתם מאברהם אביהם, בהליכתה עם נעמי.

ו. אלימלך פועל דרך המרכיבים החלקיים המאפשרים ניתוק: איש, אישה, משפחה ושבט. דווקא רות מביאה את המגילה באחריתה אל השלם הנבנה מהמרכיבים, בברכת האחדות השלמה בישראל: "וְיִתֵּן ה' אֶת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל בֵּיתֵךְ כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל" (ד', יא).

ז. כל זה על בסיס גידולו של אלימלך בתוך תרבות ישראל ותורתו, לעומת צמיחתה של רות בלא כל אלה. אלימלך מקבל בירושה את דרכם של ישראל ומאבד אותה, ורות סוללת בעצמה את דרכה, דרך החסד, כאברהם אבינו בדורו הלומד משתי כליותיו.

על אף הניגוד הגמור, רות היא תקוותו של אלימלך והיא המביאה לגאולת משפחתו.

הקשר של המגילה לפרשת הברית, שעסקנו בו במהלך דברינו, איננו פוסח גם על רות, שעל שמה קרויה המגילה. שני קשרים בולטים מקשרים את פרשת הברית לרות עצמה: הקשר המיוחד שבין מעמד כריתת הברית לבין הגרים, ומשמעות השם רות.

הביטוי "ואת אשר איננו פה עמנו היום" נתבאר על ידי חז"ל כמתיחס לגרים: "עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני - לא פסקה זוהמתן. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב

13 מענין שהשייכות שבין הקשר לעם לבין הקשר לא-לוהים, שמופיעה אצל רות ואצל אלימלך, אצלה לחיוב ואצלו לשלילה, בולטת דווקא בפרשת עמוני ומואבי שבתורה, שם נקראת האומה "קהל ה'".

אשי: גרים מאי? אמר ליה: אף על גב דאינהו לא הוו, מזלייהו הוו, דכתיב: 'את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' א-לוהינו ואת אשר איננו פה וגו'" (שבת קמו ע"א)[14]. רות היא בבחינת אמם של הגרים, והיא הגֵּרה הראשונה הידועה מאז מעמד הברית.

הקשר השני נוגע למשמעות השם רות, כפי שהסבירו ר' יוחנן. ראשית נזכיר את ההתייחסות הפשוטה של חז"ל למשמעות השם. רות מופיעה במגילה כניגודה של ערפה, וכך גם מסבירים חז"ל את משמעות שמה: "שם האחת ערפה - שהפכה עורף לחמותה, ושם השנית רות - שראתה בדברי חמותה" (רות רבה ב', ט).

דבריו של ר' יוחנן על משמעות השם "רות" חושפים רבדים עמוקים יותר בשמה:

> מאי רות? אמר רבי יוחנן: שזכתה ויצא ממנה דוד, **שריוהו** להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. (ברכות ז ע"ב)

הגמרא קושרת את שמה של רות לאחריתה של המגילה, לדוד. אחריתה של המגילה היא ניגודה של ראשיתה. הריווי שבאחרית מנוגד לרעב ולצמא שבראשית. רות אינה מתקנת רק את מעשהו של אלימלך בעקבות המצוקה, אלא את המצוקה עצמה.

יתירה מזאת; הרוויה שמכוחה של רות היא רוויה של חסד, של נתינה, שהרי היא מופנית כלפי הקב"ה. דוד - צאצאה של רות אשת החסד - זוכה להתחסד עם קונו ולרוותו בשירות ותשבחות.

דברי ר' יוחנן, העומדים על הקשר שבין השם "רות" לבין השורש רו"ה - חושפים לפנינו את הקשר השני שבינה לבין פרשת הברית. הפסוק היחיד בתורה שבו מופיע השורש רו"ה הוא הפסוק "למען ספות הרוה את הצמאה"! פסוק זה קשור לפגם הרוחני שבמעשהו של אלימלך, כפי שנתבאר לעיל בפרק הראשון - זהו הפגם המתוקן על ידי מעשיה של רות. על ידי רות אכן זוכה אלימלך ומתברך, ונתקן ביתו של החוטא על ידי מעשי הצדיק - רות[15]!

הרוויה המבטלת את הרעב, הרוויה המתקנת את מחשבת "ספות הרוה את הצמאה", הרוויה שמרווה את הקב"ה בשירותיה ובתשבחותיה - היא היא אורה של רות, שהתגלה דווקא מתוך שברו של בית אלימלך.

---

14 ראה גם תוספתא סוטה ז', ג.

15 עיין בדברי אבן-עזרא, לעיל הערה 2.

"...אשרי האל נשמי הטף שאלו בניו ובנותיו!!!

"...למרות הקושי, הצפיפות, הצבלת חופש גועשבם

גודה, גודה!

כי טף הנצח לא מפחד מדיך אכזבה.

שוב אנו מרגישים אחים, לא מוקפים מטבר למחסום. אין מחסום לביסופים!

הרכבה), מוקפים כל מהמודה וכל ממסום, ולבסם יוצא אלינו, אחיבם. כלי צם אם לא תגיעו,

אל כן. אנו רואים אעבם צורמים מכל קבוע האל"ף, מי מרכבה, מי מרכל (הן חממו לבם את

לציקע הפורטים (המאנתלים) מביעם נאדמעם.

המעוף לשוב הביתה. לא, גמוגע אלה יציקו למשיך ראש הממשלה, הן יפריעו בהכשרת הלה

כאשר הם מבינים את רוב הצלירה, את הדמעות בטיני השוטרת כאשר היא מתציקה ביעוק

הן כעב לא יבלם מקבוב את החיבוקים שאנו מקבלים מהחיילים, את שיחות הנפש הנעריות

סבנה שאנו, אשר גמיד נתשבנו תוצים ומלח האל"ף, נרצה להתאבד באוטובוס בתל אביב?

האם שבחתם שמחסומים עזרו רק בפקבות פיצועים והפצרות אמל"ח? האם יש פתאום

מדוע בפלי ומתני הפובדים ממוץ לציון צריכים כל יום לפבוד בדיקות ולהצדהות במחסום?

עובמת שלא, אסור להם לבקר בביח ילדתם. הם מפבר למכסה המוגבת לשבת צו.

רוצים לבוא ולחבק את רומי, פליעו לפבוד סיוט מתמשך פד שמגיע יום שיש בבוקר ופתאום אני

פבר פוד שבוע מאז החליט ראש הממשלה להטיל פליעו מצור. פירוש הדבר, שלם אם ילדי ונכדי

הנפלים בלי סוף ובלי תלומה כלל. יש רבפים של במח. מה יהיה? מהו סוף הסיפור?

חסרי שינה, נוסף לאיסור לצאת מפתח הבית (המרחב המוגן) בלל הפצ"רים והקסמים,

אנשי הצוות ורואה חיוך על השפתיים, רואה שוב ציר תקווה בפיניהם. פיניים פייפוע מלוות

כל, אני יודעת שבבר חיצקתם את רומי. אני מהלכת בדחוב של נווה דקלים, פולשת את חברי,

בית. הבטחתי לכם לצתת מיד מאה הסוף המסף. היא פדיין מחכה.

איננו יודעת את תצלומו לצמוד לאוכל כל הדיך. איננו יודעת את תצלומו להיכנס פד לפתח

גודה, גודה ושוב גודה לכם.

מכתב מצוץ קטוף

שער העם והארץ

"הממשלה טועה, אנו צריכים לעשות הפגנה! גוש קטיף והשומרון יהיו לעד" (לוי וינטר, בן 6)